

Nr 218.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag å tillläggsstat II till undersökning av de lokala olikheterna i levnadskostnaderna år 1941, m. m.; given Stockholms slott den 25 april 1941.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokoll över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 25 april 1941.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med t. f. chefen för socialdepartementet, statsrådet Bergquist, anför chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss:

Genom beslut den 3 mars 1939 anbefalldes Kungl. Maj:t socialstyrelsen att, i samband med utförande av i 48 § 1 mom. kommunalskattelagen omfördämd gruppering av orterna i riket (skattegruppering), jämväl uppgöra förslag till fördelning av stationeringsorterna för statstjänstemän samt lärare vid folk- och småskolor m. fl. å de i civila avlöningsreglementet angivna ortsgrupperna (lönegruppering). Enligt den av Kungl. Maj:t genom beslut den 15 juni 1939 godkända planen för de levnadskostnadsundersökningar, som skulle läggas till grund för nämnda dyrortsgrupperingar, avsågs att insamling av prisuppgifter skulle företagas av de kommunala myndigheterna vid två tillfällen, nämligen under en vecka i slutet av oktober 1939 och en vecka i slutet av april 1940.

Planen för levnadskostnadsundersökningarna blev emellertid icke fullföljd. I skrivelse den 5 september 1939 ifrågasatte socialstyrelsen, om icke den i oktober samma år avsedda prisundersökningen under då rådande förhållanden lämpligen borde uppskjutas eller möjligen helt inställas. Den planerade hyresräkningen ansåg styrelsen däremot under alla omständigheter böra komma till stånd.

Vid anmälan av proposition nr 26 till 1939 års urtima riksdag angående ytterligare förlängd giltighet av skattegrupperingen förordade jag i anslutning till vad socialstyrelsen anfört uppskov med nämnda prisundersökning. Den efter krigsutbrottet fortgående prisutvecklingen hade, framhöll jag därvid, medfört förskjutningar i de lokala prisleförhållandena, som kunde förväntas undergå en ytterligare accentuering under vinterns lopp. En dyrortsgruppering, grundad å prisuppgifter avseende hösten 1939 och våren 1940, skulle för avsevärd tid framåt binda löne- och skattesystemen vid en sannolikt tillfällig lokal prissituation och kunde sålunda näppeligen väntas ge ett tillfredsställande resultat eller ens leda till en rättvisare avvägning olika orter emellan än vad gällande dyrortsgruppering innebure. På grund härav ansåg jag mig böra förorda uppskov med prisinsamlingen, trots de olägenheter, med vilka det därigenom uppkommande dröjsmålet med genomförandet av ny skatte- och lönegruppering kunde vara förenat.

Riksdagen anslöt sig till denna uppfattning och biföll Kungl. Maj:ts förslag om förlängning av gällande skattegruppering till utgången av år 1941 (skrivelse nr 68).

Den i levnadskostnadsundersökningen ingående hyresräkningen fullföljdes däremot i avsedd ordning. Kungl. Maj:t utfärdade den 8 september 1939 kungörelse (nr 644) angående uppgifter för hyresräkning å vissa orter i sammanhang med mantalsskrivningen för år 1940. I samband med hyresräkningen utfördes tvenne specialundersökningar, nämligen av byggnads- och bostadskostnaderna på landsbygden och av de hyror, som hyresåret 1939/40 betalades av befattningshavarna inom vissa ämbetsverk och tillhörande kårer. En likaledes i samband med hyresräkningen planerad representativundersökning rörande föreliggande skiljaktigheter i boningsrummens storlek inom olika landsdelar kom däremot icke till stånd.

I skrivelse den 6 mars 1940 ifrågasatte socialstyrelsen förnyat uppskov med prisinsamlingen under hänvisning till att de efter krigsutbrottet inträdda förskjutningarna i de lokala prisleförhållandena utgjorde en föga tillfredsställande grundval för en ny dyrortsgruppering. Samtidigt betonade emellertid styrelsen de olägenheter, som voro förknippade med ett uppskov.

I proposition nr 146 till 1940 års lagtima riksdag föreslog Kungl. Maj:t i anslutning till socialstyrelsens förslag att skattegrupperingen skulle givas förlängd giltighet till utgången av år 1942. Riksdagen biföll propositionen (skrivelse nr 330).

Jämväl den för folkpensionerna gällande ortsgupperingen har av samma skäl enligt beslut av innevarande års riksdag givits förlängd giltighet till utgången av år 1943. I anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 4 fram-

lagda förslag framhöll andra lagutskottet i sitt av riksdagen sedermera godkända utlåtande (nr 5), att de fortlöpande förskjutningar i levnadskostnaderna, vilka ägde rum såsom en följd av det pågående kriget, enligt utskottets mening måste medföra att någon ny indelning i ortsgrupper enligt lagen om folkpensionering för närvarande icke kunde genomföras. Med hänvisning till omöjligheten att vid nuvarande prisförhållanden verkställa erforderliga ekonomiska undersökningar på längre sikt avböjde utskottet tillika ett i tvenne motioner (I: 173 och II: 232) framfört förslag om utredning av frågan om dyrortsgrupperingens berättigande.

Med liknande motivering har årets riksdag även avslagit motionsvis framställda yrkanden (I: 151 och II: 138) om upphävande av skattegrupperingen. I bevillningsutskottets av riksdagen godkända betänkande (nr 11) uttalades emellertid, att utskottet, vid sitt avböjande att för närvarande göra frågan till föremål för utredning, icke förbisett att förhållandena kunde komma att utveckla sig så, att en provisorisk lösning beträffande skattegrupperingen bleve nödvändig i avvaktan på en blivande slutlig reform. Utskottet förutsatte, att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet skulle följa utvecklingen på området.

Dyrortsgrupperingsfrågan har varit föremål även för andra, av riksdagen ännu icke prövade motioner (I: 150, II: 132 och 175), i vilka påyrkats skyndsamt, allmän utredning av frågan i syfte att få till stånd en utjämning mellan ortsgrupperna såväl vid löner och pensioner som vid beskattningen, därvid motiveringen bland annat varit att en utjämning av levnadskostnaderna mellan stad och land ägt rum under senare år.

I skrivelse den 10 april 1941 har *socialstyrelsen* ånyo till övervägande upptagit frågan om levnadskostnadsundersökningens utförande och mot varandra vägt å ena sidan olägenheterna av att vidhålla den nuvarande dyrortsgrupperingen oförändrad och å andra sidan vanskligheterna av att i nuvarande läge genomföra en allmän prisundersökning. Styrelsen har stannat vid att föreslå, att en prisgeografisk undersökning omfattande hela landet snarast möjligt skulle komma till stånd, men under iakttagande av vissa förändringar i förfarings sättet, i främsta rummet en begränsning av prisinsamlingen till en enda tidpunkt.

Styrelsen motiverar förslaget i huvudsak på följande sätt:

De av kriget orsakade, till sina konsekvenser svåröverskådliga prisstegringarna ha ansetts göra det angeläget att ställa sig avvaktande och för den skull uppskjuta en ny ortsgruppering i förhoppning, att lugnare tider skulle inträda. Oavsett detta måste gällande dyrortsgrupperingar, som grundats på prismaterial, insamlat för ungefär sju år sedan, numera anses vara mindre verklighetstroga på grund av de omvälvningar i prisförhållandena, som ägt rum ej blott i allmänhet utan även på särskilda orter, exempelvis i samband med expansion av lokala industriföretag, militära förläggningar o. dyl. Det är för den skull önskvärt, att nya, hela landet omfattande prisupptagningar verkställas inom en nära framtid. Härför talar också, att de nu i väsentligen färdigt skick föreliggande bostadsuppgifterna från 1939 års hyresräkning samt därtill anslutna specialundersökningar om statstjänstemännens hyror

samt byggnadskostnaderna på landsbygden för varje år som går bliva allt svårare att sammanställa med uppgifter om andra levnadskostnader insamlade flera år senare. De på sistone i allt större omfattning från kommuner, organisationer och enskilda personer till Kungl. Maj:ts ingivna framställningarna om förhöjd dyrortsplacering av vissa orter synas också tyda på, att prisutvecklingen i landets olika delar varit olikformig och att vissa justeringar i gällande dyrortsindelningar kunna vara motiverade av sedermera inträdda förhållanden.

Då socialstyrelsen remissledes haft att yttra sig över dylika framställningar om ändrad placering i lönegrupp har styrelsen, enligt hittills tillämpade regler för överflyttning under löpande dyrortsregleringsperiod, ansett sig kunna tillstyrka dylik överflyttning blott i undantagsfall, då det förelegat en alldeles exceptionell lokal prisutveckling, exempelvis när en större militärstyrka varaktigt förlagts till en landskommun. Även ett dylikt isolerat medgivande har dock ej sällan visat sig medföra opåräknade verkningar, i det att kommunerna inom en delvis rätt vid krets omkring förläggningsorten sökt ernå motsvarande uppflyttning i dyrortsgrupp under framhållande av att levnadskostnaderna inom dessa områden vore väl så höga som å den uppflyttade platsen. För att bedöma dylika anspråk skulle erfordras ett tillförlitligt och omfattande prismaterial. Ett dylikt prismaterial måste givetvis inhämtas från ett flertal orter, helst från hela landet.

Svårigheter för en dylik prisinsamling möta först genom rörligheten och den bristande stabiliteten hos den allmänna prisnivån. För tiden 1938—41 möter man stegringar av levnadskostnader och livsmedelspriser på 20—50 % och däröver eller i genomsnitt 1—2 % per månad, sålunda en prisstegring av betydande styrka. Det ligger i sakens natur, att en sådan prisstegring icke går likformigt fram över landet, varför den har en tendens att överskyla prisgeografiska olikheter.

Det är ofrånkomligt, att en dyrortsgruppering, grundad på prisinsamling under nu rådande förhållanden, blir förenad med vissa vanskligheter. Hänsyn härtill måste tagas, och det är naturligt, att man redan från början räknar med att de nya grupperingarna måste bliva av kortare varaktighet än de tidigare, varvid även en del förenklingar i själva förfaringsättet få en dubbel motivering. Bland annat bör man förlägga prisinsamlingen till ett enda tillfälle, icke till två, som vid tidigare ortsgrupperingar.

Beaktas dessa synpunkter böra fördelarna av en snarast möjligt utförd ny dyrortsgruppering avgjort överstiga de med en dylik under rådande förhållanden förenade olägenheterna.

Under hänvisning till vad sålunda anförts, får styrelsen som sin mening uttala, att en ny dyrortsgruppering nu bör komma till stånd på grundval av ett hela landet omfattande prismaterial.

Styrelsen betonar vikten av att den prisgeografiska undersökningen, då den skall göras i en tid av häftiga och olikformiga prisförändringar, verkställas med en starkare koncentration i arbetet än tidigare planerats:

1935 års dyrortsgruppering tog i anspråk en tid av ungefär två år, och för 1941 års gruppering med dess utvidgade program beräknades en tid av cirka tre år. Huvudanledningen till denna tidsutdräkt var jämte den dubbla prisinsamlingen de remisser till de kommunala myndigheterna med åtföljande granskningstider för allmänheten, vilka ansågos vara påkallade för att vinna vederbörande intressentgruppers tilltro till de statistiska resultaten. Dylika metoder underlättades därigenom att man befann sig i en period av lämligen stillastående priser.

Vid den nu för en ny dyrortsgruppering föreslagna undersökningen måste man beakta, att en vida större koncentration erfordras för motsvarande arbete i en tid, som utmärkes av häftiga och olikformiga prisförändringar, även om man måhända kan hoppas på att prisrörelserna snart skola komma in i lugnare fåror. Man får dock icke bortse från, att en dyrortsgruppering icke är blott en prisstatistisk undersökning utan äsyftar att vara en förtroendesak. För att vinna detta syfte, måste man genom metoder som de hittills använda söka samarbete med vederbörande intressentgrupper. Givetvis föreligga dock härvidlag, liksom på andra områden av dyrortsgrupperingsarbetet tidsbesparingsmöjligheter, som böra i göriligaste mån utnyttjas i syfte att erhålla snabbare — ehuru därför ej otillförlitligare — resultat.

Beträffande tidpunkten för undersökningens utförande framlägger styrelsen alternativa förslag: prisinsamlingen kan antingen verkställas snarast möjligt, förslagsvis i början av nästkommande juni månad, eller också uppskjutas till senast i mitten av februari 1942. Enligt det första alternativet, som styrelsen förordar, skulle ändringar i grupperingarna kunna träda i kraft i februari 1942 för skatternas del och i juni samma år för lönernas del, medan samma ändringar enligt det andra alternativet skulle träda i kraft den 1 januari 1943, alltså vid den tidpunkt, då den av riksdagen beslutade prolongationen av skattegrupperingen utgår. Denna senare linje har inom styrelsen förordats av en reservant, som ansett den för det första alternativet angivna tiden vara väl knapp tillmätt.

Tidsschemat för det förordade alternativet anger styrelsen sålunda:

Prisinsamlingen bör avse samtliga kommuner i landet samt mera betydande tätorter, tillhoppa c:a 4,000 orter. Dessa finnas upptagna i en till Kungl. Maj:t tidigare överlämnad ortsförteckning, vilken dock nu måste revideras i samråd med länsstyrelserna.

På grund av nödvändiga organisatoriska och andra förberedelser kan tiden för prisinsamlingen ej utsättas tidigare än i början av juni 1941, förslagsvis 8—14 juni. Det torde vara nödvändigt, att de av den kommunala myndigheten insamlade prisuppgifterna hållas för allmänheten tillgängliga under viss tid, som dock ej behöver överstiga åtta dagar, varefter kommunalnämnden eller motsvarande nämnd har att avgiva yttrande över eventuellt inkomna klagomål. Med hänsyn härtill skulle uppgifterna kunna vara socialstyrelsen tillhanda i slutet av juni. För en granskning av materialet och tillhörande skriftväxling med de kommunala myndigheterna torde erfordras minst 3 månader. Det må erinras om att de infortrade prisuppgifterna torde komma att omfatta cirka 100 prisuppgifter från vardera av 4,000 orter eller sammanlagt 400,000 uppgifter.

På grund av nu nämnda förhållanden kan sålunda uträkningen av orternas dyrortsplacering taga sin början omkring 1 oktober 1941. Härför erfordras ju ej blott de på förut nämnt sätt insamlade uppgifterna om livsmedelspriser m. m. utan även möjligast aktuella uppgifter om skatter och bostadshyror. De senare kunna erhållas från 1939 års hyresräkning.

I detta sammanhang vill styrelsen erinra om att styrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 26 oktober 1940 angående statistisk övervakning av bostadsmarknaden bland annat framlagt förslag till en extra hyresräkning efter representativ metod, avsedd att igångsättas då förhållandena på bostadsmarknaden göra detta påkallat. Därest en sådan undersökning kommer till stånd torde dess resultat kunna användas som stöd för ändringar, vilka i vissa orter på grund av särskilda förhållanden kunna påkallas. Eljest kan

det kanske visa sig lämpligt att i dylika fall inhämta kompletterande uppgifter.

Under förutsättning att erforderliga medel och arbetskrafter ställas till förfogande, borde dyrortsgrupperingsarbetet kunna föreligga färdigt omkring årsskiftet 1941/1942, vad skattegrupperingen angår, samt några månader senare vad lönegrupperingen beträffar. Det skall icke förnekas, att den nu beräknade tiden för en så omfattande undersökning är knapp i jämförelse med vid tidigare dyrortsgrupperingar. Emellertid finnas möjligheter att tillrättalägga insamlings- och bearbetningsmetoder med hänsyn till att undersökningen skall göras under avsevärt kortare tid. Om vidare den praktiska organisationen väl utbygges, icke minst i fråga om lokala nämnder, skola de svårigheter, som knappheten på tid kunna förorsaka, kunna övervinnas.

Vid prisundersökningen föreslår socialstyrelsen viss medverkan av löntagare och andra av dyrortsgrupperingen berörda medborgargrupper.

I 1936 års lönekommittés betänkande angående dyrortsgrupperingen framhöllo de för överläggning med kommittén utsedda personalrepresentanterna i särskilt yttrande såsom betydelsefullt ur personalsynpunkt, att särskilda prisnämnder för införskaffande av material för dyrortsgrupperingarna tillsattes, så att statens befattningshavare ute i landet finge medinflytande vid granskning av prismaterialet. Framställningar i liknande syfte ha senare gjorts av statstjänstekarntellen, Sveriges statstjänstemannanämnd, trafik tjänstemännens riksförbund m. fl.

Socialstyrelsen har tidigare i infortrat utlåtande över nämnda framställningar hävdat, att prisuppgifterna liksom vid förut gjorda undersökningar borde avgivas av vederbörande kommunala myndigheter på eget ansvar, men att tjänstemännen och deras organisationer enligt styrelsens mening borde beredas inflytande vid såväl själva prisinsamlingen som vid materialets granskning, i den mån detta vore möjligt utan att skada andra berättigade intressen och utan att äventyra beräkningarnas objektivitet. Enligt styrelsens uppfattning vore ingen invändning att göra mot att kommunalmyndigheterna, särskilt på större orter, låte sig biträdas av paritetiskt sammansatta lokala prisnämnder.

Socialstyrelsen har, efter av Kungl. Maj:t den 15 juni 1939 erhållet uppdrag att uppgöra och till finansdepartementet inkomma med förslag till kungörelse angående skyldighet för kommunala myndigheter att avlämna vissa uppgifter rörande levnadskostnader under beaktande av de framkomna önskemålen rörande medverkan av befattningshavarna, i skrivelse den 5 september 1939 avgivit förslag till sådan kungörelse. Kungörelseförslaget, vilket styrelsen anser böra tillämpas även vid den nu ifrågasatta prisinsamlingen, innehåller ett stadgande att i kommun bör, där så ej med hänsyn till kommunens ringa folkmängd eller eljest finnes opåkallat, tillsättas en särskild nämnd för att vara den kommunala myndigheten behjälplig vid inhämtande av prisuppgifter. Nämnden skall bestå av lika antal representanter för arbetsgivare och löntagare såsom ledamöter och en ordförande, som icke kan anses företräda arbetsgivar- eller löntagarintressen.

Kostnaderna för den prisgeografiska undersökningen jämte därpå grundad dyrortsgruppering ha av socialstyrelsen i den gjorda framställningen beräknats till sammanlagt 64,000 kronor. Styrelsen har hemställt att till dess förfogande måtte för ändamålet ställas 20,000 kronor för innevarande budgetår och 44,000 kronor för budgetåret 1941/42. Därvid ha icke medräknats kostnaderna för en tidigare planerad specialundersökning beträffande dyrortsförhållandena för befattningshavare i högre inkomstlägen än det av normalbudgeten representerade, ej heller en av styrelsen tidigare ifrågasatt utredning angående folk- och småskollärares tjänstebostäder. Dessa undersökningar anser styrelsen böra såsom icke direkt nödvändiga för en dyrortsgruppering ställas på framtiden.

I fråga om kostnadernas närmare beräkning hänvisar styrelsen till sin framställning den 28 december 1938 med plan för 1941 års dyrortsgruppering, vari bland annat anfördes följande:

För verkställandet av 1935 års dyrortsgruppering, bortsett från hyresräkningen, erhöll styrelsen i extra anslag för budgetåret 1933/34 10,000 kronor och för budgetåret 1934/35 likaledes 10,000 kronor. Häri voro inräknade cirka 800 kronor för resekostnader vid inspektionsresor, företagna av styrelsens ombud.

Vid kostnadsberäkningarna för nästkommande dyrortsgruppering har styrelsen utgått från att extra amanuens- och biträdesarbete — exklusive hyresräkningen — torde bli erforderligt i ungefär dubbelt så stor utsträckning som vid närmast föregående gruppering. Kostnaderna för ifrågavarande arbete kunna beräknas uppgå till cirka 38,000 kronor, fördelade med lika belopp på budgetåren 1939/40—1940/41.

Styrelsen har i det föregående framhållit, att det särskilt beträffande städer och stadliksnande samhällen samt en del lättbyggda orter å landsbygden lärer för en tillförlitlig korrigerig av prisuppgifterna bli nödvändigt att verkställa undersökningar på ort och ställe i vida större utsträckning än tidigare. Härvid ämnar styrelsen i främsta rummet — mot skälig ersättning eventuellt även för mistad arbetsinkomst samt för resekostnader — anlita sina å ett 50-tal orter inom olika delar av riket placerade ombud, vilka för ändamålet skulle få sig tilldelade särskilda kontrollområden. Kostnaderna för detta kontrollarbete synas böra beräknas till i genomsnitt cirka 300 kronor per ombud eller i runt tal 15,000 kronor, varav 5,000 kronor torde behöva disponeras under budgetåret 1939/40 och 10,000 kronor under budgetåret 1940/41.

De för extra amanuens- och biträdesarbete beräknade kostnaderna, 38,000 kronor, anser styrelsen numera på grund av ändrade löneförhållanden böra höjas med cirka 20 procent, eller till ungefär 45,000 kronor. Härtill komma beräknade kostnader för kontrollarbete genom styrelsens ombud med 15,000 kronor, för anlåtande av experter, resor och oförutsedda utgifter med 2,000 kronor samt för blankettryck, skrivmateriel m. m., som styrelsen anser icke kunna bestridas från socialstyrelsens expensanslag, med högst 2,000 kronor, eller tillhopa för hela den nu föreslagna undersökningen omkring 64,000 kronor.

Kostnaderna för hyresräkningen ha enligt en under hand erhållen uppgift uppgått till i runt tal 107,000 kronor, varav 73,000 kronor faller på

löner, 19,000 kronor på formulär, kort m. m. och 15,000 kronor på statistikmaskiner. Dessa kostnader ha bestritts från under sjunde huvudtiteln anvisade förslagsanslag till kostnader för dyrortsgrupperingen. Å riksstaten för budgetåret 1939/40 var uppfört ett sådant förslagsanslag på 50,000 kronor, och för innevarande budgetår har riksdagen för ändamålet anvisat ett förslagsanslag på 15,000 kronor. Kungl. Maj:t har, såsom jag vid anmälan av propositionen rörande sistnämnda anslag (nr 147 till 1940 års lagtima riksdag) anförde, genom beslut den 4 januari 1940 förklarat hinder icke möta för socialstyrelsen att från det för budgetåret 1939/40 anvisade förslagsanslaget bestrida de å samma budgetår belöpande kostnaderna för hyresräkningen. Anslaget för innevarande budgetår, som bestämdes med hänsyn till vad socialstyrelsen då beräknade skulle erfordras för hyresräkningens fullföljande, har av Kungl. Maj:t den 7 juni 1940 ställts till styrelsens förfogande att disponeras för därmed avsett ändamål. Av anslaget återstår odisponerat 4,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Den levnadskostnadsundersökning, som Kungl. Maj:t våren 1939 uppdrog åt socialstyrelsen att utföra och som var avsedd att läggas till grund för nya dyrortsgrupperingar såväl i löne- och pensions- som i skattehänseende, hade föregåtts av en allmän, av 1936 års lönekommitté verkställd utredning rörande de lämpliga grunderna för mätningen av de lokala olikheterna i levnadskostnaderna. I samband med beslut om lönereglering för civilförvaltningen tog riksdagen (skrivelse nr 263/1938) ställning till de av lönekommittén förordade principerna för undersökningen. Kommitténs förslag som innebar ett fullständigande och förbättrande av mätningsmetoderna, särskilt i fråga om beräkningen av bostadskostnaderna, ansåg riksdagen därvid i allt väsentligt förtjänt att vinna beaktande vid det kommande dyrortsgrupperingsarbetet.

Prisutvecklingen efter krigsutbrottet medförde sedermera sådana förskjutningar i de lokala prisförhållandena, att ett uppskov med den beslutade prisinsamlingen ansågs lämpligt. Å bostadsmarknaden motsågos icke några motsvarande förskjutningar; den planerade hyresräkningen syntes därför möjlig att verkställa. Då undersökningen av de lokala prisförhållandena utgjorde förutsättningen för genomförandet av nya dyrortsgrupperingar inom avsedd tid, underställdes frågan 1939 års urtima riksdag i en proposition med förslag om förlängd giltighetstid för gällande skattegruppering. Riksdagen biföll propositionen. Med hänsyn till de hinder utvecklingen reste för den erforderliga prisinsamlingen beslöt sedermera 1940 års lagtima riksdag på Kungl. Maj:ts förslag ytterligare fortsatt giltighet för skattegrupperingen intill utgången av år 1942. Innevarande års riksdag har bifallit förslag om förlängd giltighet för pensionsgrupperingen till 1943 års utgång.

Ehuru gällande grupperingar sålunda prolangerats för att möjliggöra ännu ett års uppskov med levnadskostnadsundersökningen, har socialstyrelsen nu föreslagit, att prisundersökningen snarast skulle genomföras, ehuru i

något förenklade former. Styrelsen har anfört flera skäl för förslaget. Gällande grupperingar, som grunda sig på sju år gammalt prismaterial, torde med tiden ha blivit allt mindre rättvisande, särskilt för enstaka orter, där exempelvis lokala industriföretag utvecklats eller militärförläggningar tillkommit. För att man tillfredsställande skulle kunna genomföra härav betingade uppflyttningar av berörda orter — vilket styrelsen tillstyrkt endast i undantagsfall av alldeles exceptionell lokal prisutveckling — erfordras, efter vad styrelsen anfört, ett omfattande prismaterial, helst från hela landet. Vidare har styrelsen framhållit, att det för varje år måste bli allt svårare att sammanställa de nu i huvudsak färdiga resultaten från hyresräkningen och därtill fogade specialundersökningar med senare insamlade prisuppgifter.

De betänkligheter, som tidigare föranlett uppskov med prisinsamlingen, göra sig alltjämt gällande. Å andra sidan synas de skäl, som socialstyrelsen anfört mot ett ytterligare anstånd med den för en ny gruppering nödvändiga prisinsamlingen, vara av sådan styrka, att åtgärder i enlighet med socialstyrelsens förslag nu måste övervägas.

Socialstyrelsen synes närmast ha tänkt sig att den föreslagna undersökningen skulle utmyнна i allmänna omgrupperingar, som sedermera, när mera normala förhållanden inträtt, skulle få ersättas med nya, baserade på material utvisande då rådande, stabiliserade prisrelationer. I anledning härav vill jag erinra om de betänkligheter, som vid den nyss berörda principbehandlingen av dyrortsgrupperingsfrågan anfördes mot periodiska omgrupperingar, företagna efter mekaniska regler under löpande lönerogleringsperiod. Det synes mig obestriddigt, att täta omgrupperingar böra såvitt möjligt undvikas. I synnerhet vid rådande prisutveckling kan en fullständig revision av ortsgrupperingen enligt gängse principer leda till obilliga resultat. Jag är därför icke beredd att tillstyrka, att fullständiga dyrortsgrupperingar med provisorisk giltighet nu genomföras, med mindre förskjutningar i de lokala prisrelationerna inträtt i sådan omfattning, att nu gällande grupperingar ge ett allmänt sett otillfredsställande resultat. Om så ej är fallet, torde man böra begränsa sig till att provisoriskt vidtaga de omflyttningar av enstaka orter som synas motiverade enligt de bedömningsgrunder som brukat tillämpas vid justeringar av en dyrortsgruppering under dess giltighetstid. I detta sammanhang torde få erinras, att förändringarna i de metoder som tillämpas vid ifrågavarande beräkningar — särskilt i vad angår bostadsposten och budgetens komplettering — torde komma att minska dyrortsskalans spännvidd. Därvid måste givetvis beaktas, att hittills tillämpade beräkningssätt otvivelaktigt inneburit en överskattning av de lokala levnads-kostnadsskillnaderna, men att å andra sidan löneskalans spännvidd gjorts betydligt mindre än dyrortsskalans.

Med hänsyn till den ovisshet som föreligger om nu rådande prisgeografiska förhållanden kan emellertid ett val mellan angivna lösningar träffas, först sedan en undersökning av den föreslagna typen verkställt och ma-

terial erhållits för bedömning av gällande dyrortsgrupperingars förhållande till de aktuella levnadskostnadsolikheterna. Ehuru jag icke är beredd att taga ställning till frågan, om provisoriska dyrortsgrupperingar nu böra ske, tillstyrker jag därför, att den för sådana grupperingar nödvändiga prisundersökningen kommer till omedelbart utförande. Den torde kunna ske i huvudsak enligt de linjer, som föreslagits av socialstyrelsen.

De önskemål om medinflytande vid prismaterialets insamling och granskning, som från tjänstemannahåll framförts, synas mig berättigade. Det torde vara ägnat att skapa ökad tilltro och förståelse för levnadskostnadsundersökningarna och deras resultat, om de medborgargrupper som närmast beröras av grupperingarna medverka vid desamma. De av socialstyrelsen föreslagna formerna härför finner jag i huvudsak lämpliga. Prisinsamlingen bör sålunda vara en uppgift, som de kommunala myndigheterna bära ansvaret för, men till hjälp vid arbetet böra myndigheterna ha särskilt tillsatta prisnämnder med en opartisk ordförande och i övrigt lika antal representanter för löntagare och arbetsgivare bland ledamöterna. Jag torde senare få anmäla förslag till kungörelse angående skyldighet för kommunala myndigheter att till socialstyrelsen avlämna ifrågavarande uppgifter rörande levnadskostnaderna, innefattande bestämmelser jämväl angående de särskilda prisnämnderna.

Beträffande de av socialstyrelsen beräknade kostnaderna för den föreslagna undersökningen anser jag en begränsning nödvändig. Utgifterna för det föreslagna kontrollarbetet genom styrelsens ortsombud, vilket måhända kunde anses erforderligt vid en prisundersökning för en definitiv dyrortsgruppering, synas väsentligen kunna inbesparas. En viss hjälp vid kontrollen torde kunna erhållas för åtskilliga orter genom av kooperativa förbundet insamlat prismaterial. Möjligen kunna även vissa kontrolluppgifter införskaffas genom statens priskontrollnämnd.

Med nämnda inskränkning av kontrollarbetet och under beaktande i övrigt av de besparingsmöjligheter, som betingas av undersökningens karaktär, torde anslagsbehovet kunna i sin helhet begränsas till 45,000 kronor. Av detta belopp bör anvisas 20,000 kronor för löpande budgetår och 25,000 kronor för nästa budgetår. Med hänsyn till den ovissa fördelningen av kostnaderna mellan budgetåren böra anslagen erhålla reservationsanslags natur.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Undersökning av de lokala olikheterna i levnadskostnaderna år 1941* å driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa

dels å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 ett *reservationsanslag* av kronor 20,000;
dels ock å riksstaten för budgetåret 1941/42 ett *reservationsanslag* av kronor 25,000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

R. Borgström.
